

KAMU POLİTİKASI ANALİZİNDE ÇOCUK HAKLARI PERSPEKTİFİ VE OMBUDSMANLIK KURUMLARI: ÇOKLU AKIMLAR YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE KURAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

**Children's Rights Perspective in Public Policy Analysis and
Ombudsman Institutions: A Theoretical Assessment within
the Framework of the Multiple Streams Approach**

Hande KARAASLAN ÖRDEK*

Geliş Tarihi: 05.02.2026 | Yayına Kabul Tarihi: 23.06.2026

Öz

Bu çalışma, kamu politikası analizinde çocuk hakları perspektifinin nasıl ele alınabileceğini, John Kingdon'un Çoklu Akımlar Çerçevesi (Multiple Streams Framework) bağlamında kuramsal düzeyde incelemeyi amaçlamaktadır. Kamu politikası literatüründe kullanılan analiz yaklaşımları, çocukların politika süreçlerindeki özgül konumunu ve politika kararlarının çocuklar üzerindeki kısa ve uzun vadeli etkilerini çoğu zaman yeterince

Abstract

This study aims to examine, at a theoretical level, how the perspective of children's rights can be addressed in public policy analysis, within the context of John Kingdon's Multiple Streams Framework. The analytical approaches used in the public policy literature often fail to adequately address the specific position of children in policy processes and the short and long term effects of policy decisions on children. This

* Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Kamu Denetçiliği Uzmanı, handekaraaslan@hacettepe.edu.tr, hande.karaaslan@ombudsman.gov.tr, ORCID ID numarası: <https://orcid.org/0009-0003-7162-5921>.

kapsamlı bir biçimde ele almamaktadır. Bu durum, çocukların politika gündeminde görünürlüğünü azaltmakta ve çocuk haklarının sistematik değerlendirilmesini güçleştirmektedir.

Çalışmada çocuk hakları yaklaşımı, Kingdon'un problem, politika ve siyaset akımlarından oluşan çoklu akımlar çerçevesiyle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Bu kapsamda, çocuk hakları ihlalleri Problem Akımı (Problem Stream) içerisinde kamu müdahalesi gerektiren politika problemleri olarak kavramsallaştırılmakta; çocuk hakları etki değerlendirmesi gibi araçlar Politika Akımı (Policy Stream) içinde geliştirilen çözüm seçenekleri olarak değerlendirilmektedir. Siyaset Akımı (Politics Stream) ise çocuk haklarına ilişkin sorun ve çözüm önerilerinin gündeme taşınmasında siyasetçilerin, karar alıcıların ve kamuoyunun tutum ve yönelimleri çerçevesinde ele alınmaktadır.

Bu çerçevede ombudsmanlık kurumları, siyaset akımının doğrudan bir unsuru olarak değil; seçilen politika çözümlerinin uygulanma sürecinde geri bildirim üreten, uygulamadaki aksaklıkları görünür kılan ve bu yönüyle deneyim temelli bilgi sağlayarak idarenin iyi yönetim ilkeleri (hukuka uygunluk, şeffaflık, hesap verebilirlik...) doğrultusunda denetlenmesine katkı sunan kurumsal aktörler olarak konumlandırılmaktadır. Özellikle çocuklardan doğrudan başvuru alabilen ombudsmanlık kurumları, idari uygulamalara ilişkin deneyim temelli veriler üretmeleri sayesinde çocuk haklarının politika gündemine taşınmasına ve uygun politika pencerelerinin açılmasına dolaylı katkı sunabilmektedir. Bu bağlamda, çocukların karşılaştığı hak ihlallerini erişilebilir başvuru yolları aracılığıyla görünür kılması, çocuk dostu, kapsayıcı ve duyarlı bir idari işleyişin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu etki, bireysel başvuruların ötesine geçen ve belirli alanlardaki yapısal sorunları ortaya koymayı amaçlayan özel ve tematik raporlar aracılığıyla daha da görünür hâle gelmektedir.

Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülen bir literatür incelemesine dayanmaktadır. Kamu politikası analizi, çocuk hakları ve ombudsmanlık literatürünün keşişiminde konumlanan bu çalışma, Çoklu Akımlar Çerçevesi aracılığıyla çocuk hakları perspektifinin politika

situation reduces the visibility of children in the policy agenda and makes the systematic evaluation of children's rights more difficult.

In this study, the child rights approach is addressed in relation to Kingdon's Multiple Streams Framework, which consists of problem, policy and political streams. Within this framework, child rights violations are conceptualized as policy problems requiring public intervention within the Problem Stream; tools such as child rights impact assessments are evaluated as solution options developed within the Policy Stream. The Political Stream on the other hand is considered within the framework of the attitudes and orientations of politicians, decision-makers, and the public in bringing issues and proposed solutions regarding children's rights to the agenda.

In this context, ombudsman institutions are not positioned as a direct element of the political stream; rather they are positioned as institutional actors that generate feedback in the implementation process of chosen policy solutions, highlight shortcomings in implementation and thus contribute to the oversight of the administration in accordance with good governance principles (legality, transparency, accountability...) by providing experience-based information. Ombudsman institutions, which can receive direct applications from children, can indirectly contribute to bringing children's rights to the policy agenda and opening appropriate policy windows by generating experience-based data on administrative practices. In this context, making visible the rights violations faced by children through accessible application channels contributes to the development of a child-friendly, inclusive, and responsive administrative process. This impact becomes even more visible through special and thematic reports that go beyond individual applications and aim to reveal structural problems in specific areas.

This study is based on a literature review conducted within the framework of a qualitative research approach. Positioned at the intersection of public policy analysis, child rights, and ombudsman literature, this study presents a theoretical discussion on how the child rights perspective can be integrated into

süreçlerine nasıl entegre edilebileceğine ilişkin kuramsal bir tartışma sunmakta ve ileride yapılacak ampirik araştırmalar için kavramsal bir zemin oluşturmayı hedeflemektedir.

policy processes through the Multiple Streams Framework and aims to create a conceptual foundation for future empirical research.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası Analizi, Çocuk Hakları, Çoklu Akımlar Yaklaşımı, Ombudsmanlık Kurumları, Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi.

Keywords: Public Policy Analysis, Child Rights, Multiple Streams Framework, Ombudsman Institutions, Child Rights Impact Assessments.

GİRİŞ

Kamu politikaları, toplumsal sorunlara yönelik kamusal müdahalenin çerçevesini belirlerken farklı toplumsal grupların ihtiyaç ve haklarını dikkate alma amacı taşımaktadır. Bununla birlikte, kamu politikası süreçlerinin büyük ölçüde yetişkin aktörlerin öncelikleri ve bakış açıları üzerinden şekillenmesi ve çocukların karar alma mekanizmalarına doğrudan katılım imkânlarının görece sınırlı kalması nedeniyle bu süreçlerde çoğu zaman çocuklar dolaylı ve görünmez bir konumda yer almaktadır. Bu durum, çocuklara ilişkin politika ve uygulamaların sonuçlarının hak temelli bir perspektifle değerlendirilmesini zorlaştırmakta ve politika süreçlerinin çocuklar üzerindeki etkilerinin daha sistematik biçimde analiz edilmesini gerekli kılmaktadır.

Çocuk hakları yaklaşımı, çocukları yalnızca korunması gereken bireyler olarak değil, aynı zamanda bağımsız hak sahipleri olarak tanımlayan normatif bir çerçeve sunmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve ilgili uluslararası belgeler, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının kamu politikalarının tüm aşamalarında dikkate alınmasını öngörmektedir.

Çocuk hakları literatürü incelendiğinde, bu alandaki çalışmaların bir bölümünün çocuk haklarını normatif ve hukuki bir çerçevede ele alarak teorik tartışmalar yürüttüğü görülmektedir. Bu kapsamda Freeman (2000), Tobin (2019) ve Akyüz (2025) gibi yazarların çocuk haklarını çocuk hukuku, ulusal ve uluslararası düzenlemeler bağlamında inceleyen çalışmaları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra literatürde, çocuk haklarının belirli kamu politikası alanları çerçevesinde ele alındığı çok sayıda çalışma da yer almaktadır. Örneğin, çocuğun katılım hakkı bağlamında Lundy (2007), Lansdown (2010) ve Hart (1992); eğitim politikaları kapsamında Tomaşevski (2001), Lansdown ve Vaghri (2022), Courtis ve Tobin (2019); sosyal politika ve refah boyutunda Nolan (2011); sağlık politikaları kapsamında Dünya Sağlık Örgütü (2008) ve Stålberg vd. (2024); çocuk adaleti alanında ise Goldson ve Muncie (2006) ile Kilkelly (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar bu çerçevede değerlendirilebilir.

Bu örnekler, çocuk haklarının farklı tematik alanlar üzerinden ele alınmasına emsal teşkil etmekte olup benzer nitelikteki çalışmalar farklı politika alanları ve yaklaşımlar doğrultusunda çeşitlilik arz etmektedir.

Bu doğrultuda, literatürde çocuk haklarının çoğunlukla eğitim, sağlık, katılım, adalet ve hukuk gibi alanlar etrafında ele alındığı; buna karşılık çocukların politika gündeminin oluşumu ve karar alma süreçlerindeki yerini kamu politikası analizi perspektifiyle bütüncül biçimde inceleyen çalışmaların görece daha sınırlı bir yer tuttuğu ifade edilebilir. Zira çocuk hakları ile kamu politikası süreçleri arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar incelendiğinde, bu kesişimin özellikle izleme ve değerlendirme boyutları üzerinden ele alındığı görülmektedir.

Nitekim, literatürde devletlerin çocuk haklarına ilişkin yükümlülüklerinin göstergeler ve hak temelli ölçütlerle değerlendirilebileceği bir çerçeve sunulmaktadır. Bu yaklaşım, çocuk haklarının hayata geçirilmesinin yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, politika ve programların sistematik izleme ve değerlendirilmesine bağlı olduğunu vurgulamakta; çocuk hakları etki değerlendirmesi ile planlama-uygulama-değerlendirme döngüsünü bu alandaki temel araçlar olarak öne çıkarmaktadır (Lansdown ve Vaghri, 2022:4, 25, 214, 421).

Çocuk hakları ile kamu politikası süreçleri arasındaki ilişkiyi ele alan diğer bir çalışmada ise Sözleşme'nin 4'üncü maddesi kapsamında devletlerin çocuk haklarının uygulanması için gerekli tüm önlemleri alma yükümlülüğüne sahip olduğu ve bu doğrultuda politika araçlarını belirlemede takdir yetkisi bulunduğu belirtilmektedir. Ancak bu yetkinin, geliştirilen politikaların çocuk haklarına somut katkı sağlaması, ayrımcılık içermemesi ve çocukların görüşlerini dikkate alması gibi ilkelerle sınırlı olduğu vurgulanmaktadır (Tobin, 2019:111-112).

Bu çalışmalar, çocuk haklarının ağırlıklı olarak politika uygulamalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi boyutunda ele alındığını göstermektedir. Buna karşılık, çocuk haklarının politika gündeminin oluşumu, alternatiflerin belirlenmesi ve karar alma süreçleriyle ilişkisini bütüncül bir kamu politikası analizi çerçevesinde ele alan çalışmalar ile çocukların bu süreçlerdeki konumunu birlikte değerlendiren çalışmaların literatürde görece sınırlı yer tuttuğu görülmektedir. Bu durum, çocukların siyasal karar alma süreçlerine katılım imkânlarının kısıtlılığıyla birlikte değerlendirildiğinde, çocuk haklarının politika sürecinin farklı aşamalarını kapsayan daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasına yönelik bir tartışma alanı bulunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, çocuk hakları perspektifini politika gündeminin oluşumundan karar alma süreçlerine uzanan geniş bir analiz düzleminde ele alarak literatürde yer alan tartışmalara katkı sunmayı ve çocukların kamu politikası süreçlerindeki konumuna ilişkin daha kapsamlı bir kuramsal çerçeve ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, çocuk haklarını yalnızca politika çıktıları üzerinden değil, politika sürecinin kurucu dinamikleri üzerinden değerlendirmeye yönelik bir yaklaşım geliştirmektedir.

Bu çalışma açısından John Kingdon'un (2014) Çoklu Akımlar Yaklaşımı'nın tercih edilmesinin nedeni, çocuk hakları gibi görünürlüğü dalgalı ve çoğu zaman siyasal önceliklerin gerisinde kalan politika alanlarının, doğrusal politika modelleriyle açıklanamamasıdır. Çocuk hakları alanında sorunların her zaman otomatik olarak politika gündemine taşınmadığı, çözüm önerilerinin ise çoğu zaman sorunlardan bağımsız biçimde geliştirildiği dikkate alındığında, Kingdon'un problem, politika ve siyaset akımlarının birbirinden bağımsız işleyişine dayanan modeli daha açıklayıcı bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu sebeple Çoklu Akımlar Yaklaşımı, çocuk haklarının kamu politikası süreçlerine nasıl ve hangi koşullarda dahil edildiğini açıklamak için bu çalışmanın temel kuramsal aracı olarak seçilmiştir.

Kamu politikası literatüründe John Kingdon'un Çoklu Akımlar Çerçevesi politika gündeminin oluşumunu açıklamak amacıyla farklı politika alanlarında yaygın biçimde kullanılmaktadır. Örneğin sağlık politikası alanında Kenya'da Sağlıkta Tüm Politikalar yaklaşımının politika sürecine nasıl taşındığı Çoklu Akımlar Yaklaşımı çerçevesinde analiz edilmiştir (Mauti vd., 2019). Benzer şekilde çevre politikası literatüründe Çoklu Akımlar Yaklaşımı, iklim değişikliği müzakereleri ve çevresel yönetim süreçlerinde politika pencerelerinin nasıl açıldığını açıklamak için kullanılmıştır (Suares, 2015).

Çoklu Akımlar Yaklaşımı'nın çocuk hakları bağlamında ele alındığı çalışmalar incelendiğinde, yaklaşımın doğrudan ve sistematik kullanımının sınırlı olduğu; daha çok göçmen çocuklar, çocuk sağlığı ve eğitim politikaları gibi kesişim alanlarında dolaylı biçimde kullanıldığı görülmektedir. Erken çocukluk eğitimi mevzuatının oluşum sürecini inceleyen bir çalışmada politika süreci problem, politika ve siyaset akımları çerçevesinde analiz edilmiş; düzenlemenin hayata geçirilememesi, modelin bağlamsal sınırlılıklarına işaret eden bir bulgu olarak değerlendirilmiştir (Li ve Lu, 2018). Benzer şekilde, zorunlu eğitim kapsamında okul terklerinin önlenmesine yönelik politika düzenlemelerinin gündeme alınma sürecini inceleyen bir çalışmada politika girişimcileri, politika penceresinin açılması ve akımlar arası etkileşim ele alınmış (Rao, 2020); ancak çocuk hakları kurucu bir analiz çerçevesi olarak değil, belirli bir politika alanı içinde sınırlı düzeyde yer bulmuştur.

Mülteci politikalarının mülteci çocuklar üzerindeki sosyoekonomik etkilerini Çoklu Akımlar Yaklaşımı ile değerlendiren bir çalışmada ise çocukların politika süreçlerindeki konumu daha çok politika çıktıları üzerinden tartışılmış (Olaleye, 2025); çocuk hakları analizin merkezinde yer almamıştır.

Bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde, çocuklara ilişkin politika süreçlerinin farklı boyutlarıyla incelendiği, ancak çocuk hakları perspektifinin analizin kurucu unsuru olarak sistematik biçimde kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum, çocuk hakları ile kamu politikası analizini bütüncül bir çerçevede birleştiren yaklaşımlara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu çalışma ise çocuk hakları perspektifini Çoklu Akımlar Çerçevesi kapsamında problem, politika ve siyaset akımlarıyla ilişkilendirerek bu alana kuramsal bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede ombudsmanlık kurumları, kamu politikalarının uygulanma sürecinde ortaya çıkan sorunları görünür kılan ve idare ile birey arasında aracı rol üstlenen kurumsal aktörler olarak öne çıkmaktadır. Ombudsmanlık kurumları, bireysel başvurular, incelemeler ve raporlar aracılığıyla politika uygulamalarına ilişkin deneyim temelli veriler üretmekte ve bu veriler yoluyla idari uygulamalardaki yapısal sorunları politika gündemine taşıyabilmektedir. Özellikle çocuklara ilişkin başvuruların ele alınması ve tematik raporların hazırlanması, çocuk haklarının görünürlüğünü artırmakta ve politika süreçlerinde dikkate alınmasına katkı sunmaktadır. Bu yönüyle ombudsmanlık kurumları, Çoklu Akımlar Çerçevesi içinde politika pencerelerinin açılmasını kolaylaştıran ve akımlar arasındaki etkileşimi destekleyen bir kurumsal aktör olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu kurumlar, yalnızca bir şikâyet mekanizması değil aynı zamanda idarenin hukuka uygunluğunu ve iyi yönetim ilkelerini gözetten bir idari denetim mekanizması niteliği de taşımaktadır.

Bu çalışma, kamu politikası analizinde çocuk hakları perspektifinin nasıl kuramsallaştırılabileceğini Kingdon'un Çoklu Akımlar Çerçevesi bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada çocuk hakları ihlalleri problem akımı içerisinde kamu

müdahalesi gerektiren politika sorunları olarak ele alınmakta; çocuk hakları etki değerlendirmesi gibi araçlar politika akımı kapsamında geliştirilen çözüm mekanizmaları olarak değerlendirilmektedir. Ombudsmanlık kurumları ise politika uygulamalarına ilişkin geri bildirim mekanizmaları ve deneyim temelli veri üretme kapasiteleri üzerinden analiz edilerek bu kurumların çocuk haklarının politika gündemine taşınmasındaki potansiyel rolleri tartışılmaktadır.

Nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülen bu çalışma, kamu politikası analizi, çocuk hakları ve ombudsmanlık alanlarındaki literatürün sistematik bir incelemesine dayanmaktadır. Çalışma, Çoklu Akımlar Çerçevesi aracılığıyla çocuk hakları perspektifinin politika süreçlerine nasıl entegre edilebileceğine ilişkin kuramsal bir tartışma sunmakta ve ileride yapılacak ampirik araştırmalar için kavramsal bir zemin oluşturmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda makale, giriş bölümünü takiben kamu politikası ve kamu politikası analizi ile Çoklu Akımlar Yaklaşımı'nın kuramsal çerçevesini ele almakta; ardından çocuk hakları etki değerlendirmesi ile ombudsmanlık kurumlarının rolünü bütüncül bir bakış açısıyla tartışmaktadır.

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi

Dye, kamu politikasını, hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı tercih ettiği tüm faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede hükümetler, toplum içindeki çatışmaları düzenlemekte, toplumu diğer toplumlarla yaşanabilecek çatışmalara karşı örgütlemekte, toplum üyelerine çeşitli sembolik ödüller ve maddi hizmetler sunmakta ve çoğunlukla vergiler yoluyla toplumsal kaynakları toplamaktadır. Dolayısıyla kamu politikaları; davranışları düzenleme, bürokratik yapıları örgütleme, kaynak ve faydaları dağıtma ya da vergi toplama gibi işlevleri yerine getirebilmekte ya da bu işlevlerin tamamını bir arada kapsayabilmektedir (1984: 1).

Bu geniş çerçevede kamu yönetimi literatürünün önemli bir bölümü, işlevselci bir yaklaşım doğrultusunda kamu politikasını araçsal ve sorun çözmeye odaklı bir faaliyet olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımda politika araçları verili kabul edilmekte; tartışmalar bu araçların hedeflere ulaşmadaki etkinliği etrafında yoğunlaşmaktadır. Analizler ağırlıklı olarak araçların uygulanabilirliği ve etkilerine odaklanırken, yetersiz kaldıkları durumlarda yeni araçların geliştirilmesi ya da araçlar arası koordinasyonu sağlayacak meta-aracıların tasarlanması gündeme gelmektedir. Bu süreçte politika ağırları ve alt sektörlerin özerkliği dikkate alınsa da analizlerin odağı giderek araçların seçimi ve kombinasyonu üzerinden kamu politikalarının yönetimine kaymakta ve klasik siyasal sosyoloji sorularından uzaklaşmaktadır (Lascoumes ve Le Galès, 2007: 2-3).

Kamu politikasının bu araçsal ve süreçsel niteliği, politika sürecinde farklı aktörlerin yer almasını beraberinde getirmektedir. Bu süreçte yasama, yürütme ve yargı organları birincil politika oluşturucular olarak öne çıkarken, kamu kurum ve kuruluşları ikincil aktörler olarak bu yapıların denetimi ve yetkilendirmesi altında faaliyet göstermektedir. Bunun yanında siyasal partiler, çıkar grupları ve vatandaşlar gibi resmi olmayan aktörler de politika sürecine çeşitli düzeylerde etki ederek kamu politikasının oluşumuna katkı sunmaktadır (Yıldız, 2011: 4).

Bu aktörlerin etkileşimi, politika sürecinin belirli aşamalar çerçevesinde ele alınmasını mümkün kılan politika döngüsü yaklaşımlarını gündeme getirmektedir. Buna göre süreç, toplumsal sorunların tanımlanarak karar vericilerin gündemine taşındığı gündem belirleme aşamasıyla başlamakta; ardından bu sorunlara yönelik çözüm alternatiflerinin geliştirildiği politika formülasyonu aşaması gelmektedir. Geliştirilen alternatiflerden birinin seçilerek siyasal ve kurumsal destek kazanması benimseme ya da meşrulaştırma aşamasını oluştururken, seçilen politikanın hayata geçirilmesi uygulama aşamasında gerçekleşir. Sürecin son aşamasında ise politikanın hedeflerine ulaşip ulaşmadığı değerlendirilmekte ve elde edilen sonuçlara göre politikanın sürdürülmesi, değiştirilmesi ya da sonlandırılması kararlaştırılmaktadır. Bu yaklaşım, kamu politikası analizinin yalnızca karar alma süreciyle sınırlı olmadığını, aksine geri besleme içeren çok aşamalı bir süreç olduğunu vurgulamaktadır (Cairney, 2012; Dye, 1984; Anderson, 2000).

Bununla birlikte politika döngüsü yaklaşımlarının doğrusal ve aşamacı varsayımları, gündem belirleme ve politika değişimini açıklamada sınırlılıklar barındırmaktadır. Kingdon, politika sürecinin gündem belirleme, karar alma ve uygulama gibi düzenli aşamalar halinde ilerlediği varsayımının gerçeği yansıtmadığını; aksine problem, politika ve siyaset akımlarının birbirinden bağımsız biçimde geliştiğini ve belirli kritik anlarda bir araya gelerek politika değişimini mümkün kıldığını vurgulamaktadır (2014: 78).

Bu noktada politika analizinin rolü daha belirgin hale gelmektedir. Politika analizi, kamu politikalarının anlaşılması ve geliştirilmesine yönelik olarak farklı disiplinlerden elde edilen bilgi ve bulguların sistematik biçimde üretilmesi, değerlendirilmesi ve karar alıcılara sunulmasını içeren bir araştırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Dunn, 2004: 2). Dryzek ise politika analizini, kamu politikasının içeriği ve işleyişinin anlaşılması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kanıt, argüman ve yorumların sistematik biçimde üretilmesi ve kullanılması üzerine kurulu analitik bir faaliyet olarak ele almaktadır (Dryzek, 2006: 190).

Politika analizinin temel amacı politika yapım sürecinin iyileştirilmesine katkı sağlamak olmakla birlikte, politika değişimlerinin çoğu zaman kademeli, parçalı ve artımlı bir biçimde gerçekleşmesi bu süreci karmaşık ve güç hâle getirmektedir. Bu bağlamda disiplinler arası politika analizi, politika yapım sürecine ilişkin bilginin farklı biçimlerde kullanılmasına olanak tanıyarak kamu politikalarının geliştirilmesine önemli katkılar sunmaktadır (Parsons, 2005: 55). Bu yönüyle politika analizi, yalnızca teknik etkinliği değil, politika sonuçlarının adalet ve haklar açısından doğurduğu etkileri de tartışma konusu hâline getirmektedir. Nitekim politika analizi normatif bir nitelik taşımakta; politika tercihlerinin değerlendirilmesi, etik ve değer yargılarına dayanmaktadır. Bu normatif boyut, politika analizinde hedeflerin ve araçların seçiminin eşitlik, etkinlik, özgürlük ve demokrasi gibi değerler arasında denge arayışlarını zorunlu kılması nedeniyle kaçınılmazdır (Dunn, 2004: 3).

Politika analizinin bu normatif ve çok aktörlü niteliği, kamu politikalarının farklı toplumsal gruplar üzerindeki etkilerinin ayrı ayrı ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle siyasal karar alma süreçlerine doğrudan katılım imkânları sınırlı olan çocuklar, kamu politikalarının sonuçlarından yoğun biçimde etkilenmelerine karşın politika gündeminde çoğu zaman dolaylı ve kırılgan bir konumda yer almaktadır. Bu durum, çocuk haklarının hangi koşullarda politika problemi olarak tanımlandığı, hangi çözüm önerileri aracılığıyla gündeme taşındığı ve siyasal bağlam içerisinde nasıl karşılık

bulduğu sorularını gündeme getirmektedir. Bu soruların analizi, politika sürecini doğrusal aşamalar yerine birbirinden bağımsız ancak belirli anlarda kesişen dinamikler üzerinden açıklayan John Kingdon'un Çoklu Akımlar Yaklaşımı ile ele alındığında daha da anlam kazanmaktadır.

1.2. Çoklu Akımlar Yaklaşımı: John Kingdon'un Kuramsal Çerçevesi

John Kingdon'un Çoklu Akımlar Yaklaşımı, kamu politikası sürecini rasyonel ve doğrusal bir sorun çözüme faaliyeti olarak ele alan yaklaşımlara önemli bir eleştiri getirmektedir. Yaklaşımın temel varsayımı, politika yapımının önce sorunların tespit edilmesi, ardından bu sorunlara uygun çözümlerin seçilmesi biçiminde ilerleyen düzenli bir süreç olmadığıdır. Aksine kamu politikası süreci, birbirinden görece bağımsız biçimde gelişen sorun, politika ve siyaset akımlarının belirli koşullar altında kesişmesiyle şekillenmektedir. Bu çerçevede her sorun zorunlu olarak bir çözüm arayışını doğurmadığı gibi, kimi zaman önceden geliştirilmiş politika önerileri henüz açık biçimde tanımlanmamış ya da acil olmayan sorunlara eklenilebilmektedir (Zahariadis vd., 2023: 1-7).

Yaklaşımına göre, bir meselenin politika gündemine taşınması, sorun ve çözüm arasındaki eşleşmenin kendiliğinden ortaya çıkmasına değil, bu eşleşmenin siyasal aktörler tarafından aktif biçimde kurulmasına bağlıdır. Kingdon, bu aktörleri politika girişimcileri olarak adlandırmakta; onların belirli sorunları kendi tercih ettikleri politika çözümleriyle ilişkilendirerek gündeme taşıma sürecinde merkezi bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Ancak bu eşleştirme faaliyeti her zaman mümkün değildir; yalnızca politika penceresi olarak adlandırılan ve gündem alanının geçici olarak açıldığı belirli zaman dilimlerinde başarıya ulaşabilmektedir. Politika pencereleri, sorun akımında krizler, beklenmedik olaylar veya göstergelerdeki değişimler yoluyla açılabilirdiği gibi; siyaset akımında hükümet değişiklikleri, kilit aktörlerin görevden ayrılması ya da kamuoyundaki yönelim değişiklikleri sonucunda da ortaya çıkabilmektedir (2014: 87).

Bu yaklaşımın kuramsal arka planı, politika süreçlerinin belirsizlik, zaman baskısı ve sınırlı rasyonellik koşulları altında işlediği varsayımına dayanmaktadır. Politika yapımcılar, sınırlı bilgi ve bilişsel kapasite nedeniyle tüm sorunlar ve çözüm alternatifleri üzerinde eş zamanlı olarak düşünememektedir; tercihleri çoğu zaman sorunların nasıl çerçevelendiğine bağlı olarak şekillenmektedir. Bu durum, kamu politikalarının yalnızca teknik uygunluk temelinde değil; aynı zamanda siyasal bağlam, kurumsal belirsizlikler ve aktörlerin stratejik davranışları çerçevesinde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Zahariadis vd., 2023: 1-7).

1.3. Kamu Politikası Analizinde Çocuk Hakları Perspektifi

Çocuklar açısından insan haklarının kurumsallaşmış bir kavram olarak kabulü, birbirini besleyen tarihsel süreçlerin kesişimiyle mümkün olmuştur. Bu süreçlerin ilki, çocuklara ilişkin hukuki düzenlemelerin giderek gelişmesidir. İkinci süreç, çocuk gelişiminin bağımsız bir sosyal bilim alanı olarak ortaya çıkmasıdır. Üçüncü süreç ise insan hakları düşüncesinin tarihsel evrimidir. Bu üç eğilim, özellikle 1920'li ve 1930'lu yıllardan itibaren şekillenmiştir; II. Dünya Savaşı sonrasında ise belirgin biçimde güçlenerek çocuk hakları kavramının oluşması için kuramsal ve normatif bir zemin hazırlamıştır (Flekkoy ve Kaufman, 1997: 18).

Bu kuramsal ve normatif zeminin oluşmasının ardından, çocuk haklarının uluslararası düzeyde gelişimi, yirminci yüzyılın başlarından itibaren birbirini izleyen

farklı tarihsel aşamalar çerçevesinde ilerlemiştir. Bu süreçte ilk aşama (1901-1947), çocuk işçiliği, insan ticareti ve istismar gibi sorunların uluslararası gündeme taşınmasıyla çocukların görünürlük kazandığı dönemi ifade etmektedir. İkinci aşama (1948-1977), özellikle 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi ile çocukların korunması gereken özel bir grup olarak tanımlandığı bir dönemi kapsamaktadır. Üçüncü aşama (1978-1989), 1979 Uluslararası Çocuk Yılı ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin hazırlanma süreciyle öne çıkarken; dördüncü aşama (1989-2000), söz konusu sözleşmenin kabulüyle birlikte çocuk haklarına ilişkin uluslararası standartların önemli ölçüde genişlediği bir dönemdir. Son olarak beşinci aşama (2001 sonrası) ise hem önceki kazanımların pekiştirildiği hem de çocuk haklarının uygulanmasına yönelik eleştiri ve tartışmaların gündeme geldiği süreci ifade etmektedir (Alston ve Tobin 2005: ix-x).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de çocuk, 18 yaşın altındaki her birey olarak tanımlanmaktadır (ÇHS, md. 1). Çocukluk kavramı ise yalnızca doğum ile yetişkinlik arasındaki biyolojik bir evreyi değil, aynı zamanda bireyin korunma, bakım ve destek gereksinimlerinin öne çıktığı özgül bir yaşam dönemini ifade etmektedir. Nitekim 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25'inci maddesinin ikinci fıkrasında, çocukluk dönemi bireyin özel bakım ve yardıma hak kazandığı bir dönem olarak kabul edilmiştir (İHEB, md. 25).

Veerman, çocuk haklarının modern gelişim sürecini ele aldığı çalışmasında, 1960'ların sonlarından itibaren çocuk savunuculuğunu merkeze alan yeni örgütlenme biçimlerinin ve ombudsmanlık gibi kurumsal mekanizmaların ortaya çıkmaya başladığını belirtmektedir. Yazara göre bu dönemde çocuk haklarının güçlendirilmesi; çocuklar adına resmî bir sözcülük mekanizmasının oluşturulması, çocukların hukuki statülerinin görünür kılınması ve iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi, çocuklar için savunuculuk ve lobi faaliyetlerinin geliştirilmesi ile uluslararası ölçekte bir çocuk hakları hareketinin inşa edilmesi gibi stratejiler üzerinden ilerlemiştir. Bu çerçevede ombudsmanlık kurumları, çocuklar adına kurumsal temsil ve savunuculuk işlevi üstlenebilen yeni nesil mekanizmalar arasında öne çıkmaktadır (1992: 114).

Bu gelişmeler, çocukların yalnızca korunması gereken bir toplumsal grup olarak değil, politika süreçlerinden doğrudan etkilenen ve hakları kamu müdahaleleriyle şekillenen öznel olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle çocuk hakları, kamu politikalarının tasarımı, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında özel bir analitik perspektif gerektirmekte; ombudsmanlık gibi geri bildirim ve denetim mekanizmaları bu perspektifin kurumsallaşmasına katkı sunmaktadır.

Bu kuramsal çerçeveye, çocuk haklarının kamu politikaları içinde yalnızca normatif bir ilke olarak değil, aynı zamanda somut politika sonuçları üzerinden değerlendirilmesi gereken bir analiz alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukların siyasal karar alma süreçlerine doğrudan katılım imkânlarının sınırlı olması, kamu politikalarının çocuklar üzerindeki etkilerinin çoğu zaman dolaylı, öngörülme ve görünmez biçimde ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu durum, politika yapım sürecinde çocuklara ilişkin etkilerin sistematik biçimde analiz edilmesini zorunlu kılmakta; çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından özel analitik araçlara duyulan ihtiyacı gündeme getirmektedir.

1.4. Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi¹ Yaklaşımı

Etki değerlendirme, politika önerilerinin hazırlanması sürecinde izlenen sistematik ve mantıksal bir analiz çerçevesi olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, farklı politika seçeneklerinin olası avantaj ve dezavantajlarını ortaya koymayı, bu seçeneklerin potansiyel etkilerini değerlendirmeyi ve elde edilen kanıtları siyasal karar vericilerin kullanımına sunmayı amaçlamaktadır. Etki değerlendirme sürecinde üretilen bulgular, politika tercihlerini destekleyen ya da sınırlayan unsurların bütüncül biçimde ele alındığı etki değerlendirme raporları aracılığıyla özetlenmekte ve karar alma süreçlerine dâhil edilmektedir (UNICEF, 2014: 5; European Commission, 2009: 4).

Çocuk haklarının gerçekleştirilmesine yönelik özel bir araç olarak geliştirilen Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi (ÇHED), öngörülen politika ve kararların çocuklar ve gençler üzerindeki potansiyel etkilerinin, hak temelli bir perspektifle önceden analiz edilmesini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, çocukların hakları bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilecek etkilerin erken aşamada tespit edilmesini ve gerekli önleyici ya da telafi edici düzenlemelerin yapılmasını hedeflemektedir. Ancak kamu kaynaklarının sınırlı olması, ÇHED uygulamalarında kapsamın belirlenmesi, önceliklerin seçilmesi ve sürecin tasarlanması gibi konularda stratejik tercihler yapılmasını zorunlu kılmaktadır (Desmet ve Op De Beeck, 2014: 126).

Bu bağlamda Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi, belirli bir politika ya da düzenleme ile bundan etkilenecek çocuklar veya çocuk grupları arasında önceden nedensel bir ilişki kurulmasını gerektirmektedir. Yapılandırılmış bir analiz süreci aracılığıyla çocukların yüksek yararının merkeze alınması, ilgili çıkarların sistematik biçimde değerlendirilmesi ve bu çıkarlar arasında dengeli bir yaklaşım geliştirilmesi mümkün hâle gelmektedir. Çocuk hakları etki değerlendirmesi yoluyla elde edilen bulgular, karar alma süreçlerine daha sağlam ve öngörüye dayalı bir temel sunarak, alınacak kararların çocuklar üzerindeki toplam etkisinin bütüncül biçimde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır (Slywander, 2001: 20).

Bu yaklaşım, çocuk hakları ve ombudsmanlık kurumlarının politika süreçlerindeki rolünü analiz etmek için önemli bir analitik zemin sunmaktadır.

¹ Child Rights Impact Assessment (CRIA) kavramı, yalnızca teknik bir çözümleme sürecini ifade etmemekte; politika öncesi, politika süreci içinde ve kimi durumlarda politika sonrasında çocuk hakları üzerindeki etkilerin normatif ve sistematik biçimde ele alınmasını, bu etkiler hakkında yargıya varılmasını amaçlayan bütüncül bir yaklaşımı içermektedir. Bu yönüyle "assessment" kavramı, Türkçe'de "analiz"den ziyade "değerlendirme" ifadesine daha yakın bir anlam taşımaktadır. Nitekim, Türk kamu politikası literatüründe yerleşik kullanımda Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ve Düzenleyici Etki Analizi (DEA) arasında benzer bir kavramsal ayırım bulunmamaktadır; burada "analiz" daha çok teknik ve araçsal bir süreç işaret ederken, "değerlendirme" karar almaya dönük, çok boyutlu ve normatif bir çerçeveyi ifade etmektedir. Çocuk hakları alanının doğası gereği normatif bir karaktere sahip olması, hak ihlali ya da haklara uygunluk gibi değer yüklü sonuçlar içermesi nedeniyle, Child Rights Impact Assessment kavramının Türkçe'de "Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi" olarak kullanılması kavramsal ve kuramsal açıdan daha isabetli görülmektedir.

2. KAMU POLİTİKASI SÜREÇLERİNDE OMBUDSMANLIK KURUMLARI

2.1. Ombudsmanlık Kurumlarının Kökeni ve Tarihsel Gelişimi

Kamu politikalarının çok aktörlü, geri bildirimlere açık ve hak temelli biçimde izlenmesini gerektiren bu kuramsal çerçeve, politika sürecinde denetim ve şikâyet mekanizmalarının rolünü de gündeme getirmektedir.

Ombudsmanlık kurumlarının temel görevi, vatandaşları hak ihlalleri, yetki suiistimalleri ve kötü yönetime karşı korumaktır; bu kurumlar kamu yönetiminde şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırarak yönetimin daha insancıl işlemesini sağlar (Uluslararası Ombudsman Enstitüsü, 2025; Hertogh ve Kirkham, 2018: 3).

Ombudsmanlık kurumlarının kökeni genellikle Avrupa, özellikle İskandinav geleneği üzerinden açıklansa da literatürde Asya ve Orta Doğu'daki erken uygulamalara da atıf yapılmaktadır. Farklı adlarla ortaya çıkan bu yapılar, bireysel şikâyetlerin yönetime iletilmesi ve hizmetlerin iyileştirilmesi bakımından ombudsman benzeri işlevler üstlenmiştir. Çin'de MÖ 3000'lere dayandığı öne sürülen denetim uygulamaları ve İmparatorluk dönemindeki "Mektup ve Çağrı Bürosu" bu kapsamda örnek gösterilir. Hindistan'daki "Lokpallar" ve "Lokayuktalar" ile Pakistan'daki "Muhtasib" geleneği de modern ombudsmanlığın öncülleri arasında değerlendirilmektedir. Bu örnekler, ombudsmanlığın yalnızca Batılı bir icat olmadığını, farklı kültürlerde tarihsel karşılıkları bulunan bir denetim ve şikâyet mekanizması olduğunu göstermektedir. Ayrıca bazı kaynaklar, İsveç Kralı XII. Şarlken'in 1713'te kurduğu Högste Ombudsmannen kurumunun Osmanlı'daki Diwan al-Mazalin (Şikâyet Kurulu) uygulamasından etkilenmiş olabileceğini belirtmektedir. 1719'da Justitiekanslern (Adalet Şansölyesi) olarak yeniden düzenlenen bu makam, kraliyet hükümeti adına denetim görevini sürdürmüştür (Carl, 2018: 19-20).

1809 Anayasası ile ombudsmanlık anayasal bir statü kazanmış, bu kapsamda kurulan Parlamento Ombudsmanı yürütmenin uzantısı değil, parlamentoya karşı sorumlu ve idare üzerinde bağımsız denetim yetkisine sahip bir kurum olarak yapılandırılmıştır. Ombudsman, parlamentoya karşı sorumlu olmakla birlikte onun talimatlarıyla hareket eden bir temsilci değildir ve yargının alternatifi ya da tamamlayıcısı olarak da görülemez. Böylece kurum, kraliyet adına işleyen yürütme merkezli bir gözetim mekanizmasından çıkarılarak yasama adına kamu yönetiminin hukuka uygunluğunu denetleyen bağımsız bir yapıya dönüşmüştür. Literatürde bu düzenleme, modern ombudsmanlık geleneğinin başlangıcı ve ilk bağımsız ombudsman modelinin ortaya çıkışı olarak kabul edilmektedir (Carl, 2018: 19-21, O'Brien, 2018: 38).

Ombudsmanlık kurumları, yalnızca bireysel şikâyetleri ele alan mekanizmalar değil; aynı zamanda idarenin hukuka uygunluğunu, iyi yönetim ilkelerini ve kamu hizmetlerinin standartlara uygunluğunu denetleyen bağımsız idari denetim mekanizmalarıdır. Bu yönüyle ombudsmanlık, klasik hiyerarşik idari denetimden farklı olarak, dışsal ve hak temelli bir geri bildirim sistemi işlevi görmektedir.

Ombudsmanlık kurumlarının bu genel işlev ve yapısı, çocukların haklarının korunmasına yönelik özel ombudsmanlık modellerinin geliştirilmesine de zemin hazırlamıştır.

2.2. Çocuk Ombudsmanlığı

Çocuk haklarının korunmasına yönelik bağımsız kurumsal mekanizmaların gelişimi, 1970'lerde Save the Children İsveç tarafından kurulan sivil toplum temelli çocuk ombudsmanı modeliyle başlamıştır. 1981'de Norveç, çocuklar için bağımsız bir ombudsman kurumunu yasal olarak kuran ilk ülke olmuştur. 1989 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin kabulüyle birlikte çocuk haklarını korumaya ve geliştirmeye yönelik uzmanlaşmış kurumların sayısında hızlı bir artış yaşanmıştır. Günümüzde bu kurumlar yaklaşık 25-30 ülkede faaliyet göstermekte olup temel amaçları çocuk haklarını izlemek, teşvik etmek ve korumaktır. Ayrıca politika yapıcılar, çocuk haklarını daha fazla dikkate almaya yönlendirme ve çocukların etkili başvuru ve çözüm mekanizmalarına erişimini sağlama gibi işlevler üstlenmektedir (UNICEF Innocenti Research Centre, 2001: 3-7).

Bu tarihsel gelişime paralel olarak çocuk ombudsmanlığı kurumları, uluslararası standartlar çerçevesinde kurumsal olarak tanımlanmış ve daha sistematik bir yapıya kavuşmuştur. Bu kapsamda Avrupa Çocuk Ombudsmanları Ağı (ENOC), çocuk haklarını izleyen bağımsız kurumların Paris Prensipleri ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile uyumlu biçimde yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. ENOC'a göre bu kurumların temel amacı çocuk haklarını izlemek, korumak ve geliştirmek olup yasa yapıcıları yönlendirme, ihlalleri inceleme ve çözüm önerileri geliştirme gibi yetkilerle donatılmaları gerekmektedir. Ayrıca bu kurumların bağımsız, yasal dayanağa sahip ve yeterli mali ve idari kaynaklarla desteklenmiş olması; çocukların görüşlerinin dikkate alınması, şikâyet mekanizmalarına erişimlerinin kolaylaştırılması ve çocuklara uygun iletişim kanallarının oluşturulması etkinlik açısından temel unsurlar arasında yer almaktadır (European Network of Ombudspersons for Children, 2001: 3-5).

Bu özellikleriyle ombudsmanlık kurumları, yalnızca denetim mekanizmaları olarak değil, aynı zamanda kamu politikası süreçlerinde etkili aktörler olarak da öne çıkmaktadır.

2.3. Ombudsmanlık Kurumlarının Kamu Politikası Analizindeki Rolü

Uluslararası literatürde ombudsmanlık kurumlarının, modern kamu politikalarının denetim ve hesap verebilirlik mekanizmaları içinde önemli bir konuma sahip olduğu kabul edilmektedir. Ombudsmanlık, bireysel şikâyetler ve incelemeler aracılığıyla kamu yönetimi uygulamalarına ilişkin sistematik bilgi üretmekte ve bu sayede politika uygulamalarında ortaya çıkan sorunların görünür hâle gelmesine katkı sunmaktadır. Bu yönüyle kurum, kamu yönetimi ile vatandaşlar arasında aracı bir rol üstlenerek şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılım ilkelerini destekleyen bir yönetim aracı olarak değerlendirilmektedir (OECD, 2018: 1-4).

Türkiye örneğinde de ombudsmanlık kurumu, kamu politikalarının uygulanması sürecinde ortaya çıkan hukuka aykırılık ve idari adaletsizlik iddialarını bireysel başvurular üzerinden analiz ederek politika süreçlerine önemli bir bilgi akışı sağlamaktadır. Ombudsmanlık raporları ve tavsiye kararları, kamu idaresinin işlem ve uygulamalarının hukuka uygunluk, adalet ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesine imkân tanımakta; bu yönüyle politika uygulamalarının izlenmesi ve değerlendirilmesinde tamamlayıcı bir denetim mekanizması işlevi görmektedir (Kaya, 2025: 46).

Bu çerçevede Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu, özellikle çocuk hakları alanında bireysel başvurular üzerinden önemli bir veri ve değerlendirme kaynağı oluşturmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2024). Yapılan çalışmalar, kurumun uluslararası standartlarla genel olarak uyumlu bir çerçeve sunduğunu, ancak çocuk dostu dil kullanımı ve tavsiye kararlarının uygulanmasının izlenmesi gibi alanlarda bazı sınırlılıklar bulunduğunu göstermektedir (Günel ve Göçeri, 2025: 105). Bu durum, ombudsmanlığın güçlü bir politika öneri mekanizması olmasına rağmen, bu önerilerin uygulamaya yansımalarının kurumsal geri bildirim ve izleme kapasitesinin güçlendirilmesine bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Nitekim Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) değerlendirmeleri de ombudsmanlık kurumlarının parlamentoya raporlama yükümlülüğü ve sahip oldukları uzmanlık sayesinde, yürütmeden görece bağımsız bir konumda faaliyet gösterdiğini ve iyi yönetim ilkelerinin yaygınlaştırılmasına katkı sunduğunu ortaya koymaktadır (OECD, 2018: 8, 27).

Bu özellikleriyle ombudsmanlık kurumları, kamu politikalarının tasarım, uygulama ve değerlendirme aşamalarında hem vatandaş deneyimlerini analitik veriye dönüştüren hem de idarenin hesap verebilirliğini güçlendiren önemli bir kurumsal aktör olarak konumlanmaktadır. Bu bağlam, ombudsmanlık kurumlarının politika süreçlerindeki rolünün daha bütüncül bir kuramsal çerçeve içinde ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

3. ÇOKLU AKIMLAR YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE OMBUDSMANLIK VE ÇOCUK HAKLARI

Ombudsmanlık kurumlarının ürettiği bilgi ve geri bildirimler, kamu politikası gündeminin oluşumunda ve politika değişimlerinin tetiklenmesinde önemli bir işlev üstlenmektedir. Ombudsmanlıklar aracılığıyla toplanan bireysel şikâyetler, inceleme raporları ve tavsiye kararları, problem akımında kamu politikalarının uygulanmasından kaynaklanan yapısal sorunların ve hak ihlallerinin görünür kılınmasına katkı sunmaktadır. Bu yönüyle ombudsmanlık, çocuk haklarına ilişkin sorunların yalnızca istisnai vakalar olarak değil, sistematik politika problemleri olarak tanımlanabilmesi açısından özgün bir veri kaynağı oluşturmaktadır. Bu durum, politika gündeminin rasyonel ve doğrusal bir biçimde oluşmadığını, aksine sorunların belirli aktörler ve mekanizmalar aracılığıyla görünür hâle geldiğini savunan Çoklu Akımlar Yaklaşımı ile örtüşmektedir.

Politika akımı bakımından ele alındığında ise ombudsmanlık kurumları, mevcut politika araçlarının çocuk hakları, hukuka uygunluk ve idari adalet açısından doğurduğu sonuçlara ilişkin dolaylı ancak nitelikli bir değerlendirme zemini sunmaktadır. Ombudsman raporları ve tavsiye kararları, belirli politika tercihlerinin çocuklar üzerindeki olası ya da gerçekleşmiş etkilerinin hak temelli bir perspektifle analiz edilmesine imkân tanımakta; bu yönüyle Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi yaklaşımının öngördüğü önleyici ve düzeltici analiz mantığıyla kesişmektedir. Bu çerçevede ombudsmanlık, çocuklara ilişkin politika seçeneklerinin değerlendirilmesine katkı sunan tamamlayıcı bir kurumsal mekanizma olarak işlev görmektedir.

Türkiye bağlamında yapılan değerlendirmeler, Kamu Denetçiliği Kurumu’nun çocuk hakları alanında özellikle erişilebilirlik, katılım ve mahremiyet gibi boyutlarda önemli bir kapasiteye sahip olduğunu; buna karşılık tavsiye kararlarının uygulanmasının

izlenmesine yönelik kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Günal ve Göçeri, 2025: 123).

Ombudsmanlık kurumlarının çocuk hakları alanındaki işlevi yalnızca bireysel başvuruların değerlendirilmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda çocukların karşılaştığı yeni ve yapısal sorunların politika alanına taşınmasına da katkı sunmaktadır. Özellikle dijital mahremiyet ve çevrimiçi ortamlarda ortaya çıkan hak ihlalleri gibi yeni alanlarda ombudsmanlığın rolü giderek artmaktadır (Avcı ve Yalman Polatlar, 2025: 591). Bu durum, ombudsmanlığı çocuk hakları politikalarının şekillenmesinde doğrudan karar alıcı olmaktan ziyade, dolaylı fakat etkili bir bilgi üretim mekanizması olarak konumlandırmakla birlikte çocukların ve gençlerin yaşadıkları sorunların politika süreçlerinde görünür kılınabilmesi için, bireysel deneyimleri sistematik bilgiye dönüştürebilen kurumsal mekanizmaların önemini artırmaktadır.

Benzer şekilde çocuk koruma sistemi bağlamında yürütülmüş ampirik araştırmaları bir arada değerlendiren bir çalışmada, çocukların yaşadıkları sorunların ve deneyimlerinin çoğu zaman dolaylı kanallar aracılığıyla ele alındığını; çocukların ve gençlerin görüşlerini ifade edebilme imkânlarının, sürecin kurumsal bağlamına ve yetişkin aktörlerin tutumlarına bağlı olarak daraldığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın vardığı sonuç, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocukların ve gençlerin kendilerini ilgilendiren süreçlere dâhil edilmesini zorunlu kılan normatif çerçevesine rağmen, çocuk koruma sistemlerinde çocukların ve gençlerin görüşlerini ifade edebilme olanaklarının fiilen kısıtlı kaldığı yönündedir (McCafferty ve Garcia, 2024: 1092). Bu bulgular, çocuklara ilişkin sorunların kendiliğinden politika gündemine taşınmadığını; problem akımının beslenebilmesi için çocukların deneyimlerini görünür kılan kurumsal ve analitik mekanizmaların belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Siyaset akımı açısından ise ombudsmanlık kurumlarının parlamentoya raporlama, kamuoyunu bilgilendirme ve idare üzerinde kamusal baskı oluşturma kapasiteleri, çocuk haklarına ilişkin politika pencerelerinin açılmasında dolaylı bir rol oynamaktadır. Özellikle artan başvuru sayıları ya da tekrarlayan hak ihlallerine ilişkin bulgular, çocuk haklarının siyasal gündemde öncelik kazanmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu çerçevede ombudsmanlık kurumları, politikada girişimci rol üstlenen aktörler tarafından çocuk haklarına ilişkin sorun ve çözüm önerilerinin eşleştirilmesinde kullanılabilecek kurumsal meşruiyeti yüksek kanıt üretim kaynakları olarak konumlanmaktadır.

Öte yandan ombudsmanlık kurumlarının parlamentoya raporlama yükümlülüğü, kamuoyu ile kurdukları görünür ilişki ve yasama organı nezdindeki meşruiyetleri, siyaset akımıyla dolaylı bir etkileşim alanı yaratmaktadır. Bu üç akımın belirli zamanlarda örtüşmesi, özellikle kamuoyunda çocuklara ilişkin duyarlılığın arttığı veya yasama gündeminin yeniden şekillendiği dönemlerde politika pencerelerinin açılmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu bağlamda ombudsmanlık kurumları, doğrudan karar alıcı olmamakla birlikte, sahip oldukları bilgi birikimi ve kurumsal konumları aracılığıyla çocuk haklarının politika gündemine taşınmasını kolaylaştıran bir işlev üstlenen kurumsal bir aracı olarak değerlendirilebilir.

Çoklu Akımlar Yaklaşımı, kamu politikası sürecinde sorunların, çözüm önerilerinin ve siyasal koşulların birbirinden bağımsız biçimde geliştiğini, ancak belirli anlarda kesişerek politika değişimini mümkün kıldığını ileri sürmektedir. Bu çerçevede çocuk haklarına ilişkin meselelerin politika gündemine taşınması, yalnızca normatif taahhütlere değil; çocuklara ilişkin sorunların görünür kılınmasına, bu sorunlara yönelik

uygulanabilir politika araçlarının geliştirilmesine ve uygun siyasal bağlamın oluşmasına bağlıdır.

Bu süreçte Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi, politika yapım ve uygulama süreçlerinde çocuklar üzerindeki olası ve ortaya çıkan etkilerin sistematik biçimde analiz edilmesini sağlayarak, politika akımı içinde hak temelli ve önleyici çözüm alternatiflerinin geliştirilmesine katkı sunan analitik bir çerçeve olarak işlev görmektedir. Buna karşılık ombudsmanlık kurumları, bireysel başvurular, inceleme süreçleri, tavsiye kararları ve özel raporlar aracılığıyla kamu politikalarının çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin deneyim temelli bilgi ve kanıt üreterek problem akımının görünürlük kazanmasına katkı sağlamaktadır.

Çoklu Akımlar Çerçevesi bağlamında ombudsmanlık kurumlarının politika süreçlerindeki rolleri, ilk bakışta politika girişimciliği kavramını çağrıştırsa da bu kurumları klasik anlamda birer politika girişimcisi olarak değerlendirmek kuramsal açıdan isabetli değildir. Kingdon'un tanımladığı politika girişimcileri, çözüm önerilerini aktif biçimde savunan, siyasal aktörlerle pazarlık yürüten ve sahip oldukları kaynakları ile itibarı bilinçli biçimde risk alarak kullanan aktörlerdir (Kingdon, 2014). Buna karşılık ombudsmanlık kurumları, normatif olarak tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerine bağlı olup siyasal pazarlık süreçlerinin doğrudan bir parçası değildir; kamu politikalarına ilişkin çözüm önerilerini dayatmak yerine, şikâyetler, raporlar ve tavsiye kararları yoluyla görünür kılmayı tercih eder. Bu nedenle ombudsmanlık kurumlarının rolü, politika girişimciliğinden ziyade politika pencerelerinin açılmasına katkı sunan kurumsal bir işlev olarak ele alınmalıdır.

Bu çerçevede Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi, politika akımı içinde çocuk haklarına duyarlı çözüm alternatiflerinin sistematik biçimde geliştirilmesine katkı sağlarken; ombudsmanlık kurumları, deneyim temelli veri üretimi yoluyla idari uygulamalardaki yapısal sorunları görünür kılarak problem akımının beslenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu iki unsur, farklı akımlar içinde konumlanmakla birlikte, çocuk haklarına ilişkin sorunların tanımlanması ve çözüm seçeneklerinin geliştirilmesi süreçlerine bilgi ve kanıt sağlayarak, Kingdon'un Çoklu Akımlar Çerçevesi kapsamında politika pencerelerinin açılmasına dolaylı katkı sunan tamamlayıcı mekanizmalar olarak değerlendirilebilir.

Çocuklara ilişkin başvuruların içerdiği deneyimsel veriler, idarenin uygulamalarında süreklilik gösteren hak ihlallerinin tespit edilmesine imkân tanımakta ve böylece sorunların tanımlanmasına yönelik analitik zemini güçlendirmektedir. Ombudsmanlık kurumlarının yürüttüğü konu odaklı değerlendirmeler ve sistematik inceleme faaliyetleri ise çocuk hakları alanında geliştirilebilecek politika seçeneklerinin çerçevesini çizmektedir. Bunun yanı sıra, yasama organına yönelik raporlama mekanizması ve kamuoyu ile kurulan kurumsal iletişim, siyasal gündemle doğrudan olmasa da etkili bir etkileşim alanı oluşturmaktadır. Bu üç dinamiğin uygun bağlamlarda eş zamanlı olarak devreye girmesi, çocuk haklarına ilişkin toplumsal ve siyasal hassasiyetin arttığı dönemlerde politika pencerelerinin açılmasını mümkün kılmakta; bu çerçevede ombudsmanlık kurumları, formal karar yetkisine sahip olmamakla birlikte, birikimli deneyim bilgisi ve kurumsal meşruiyet üzerinden politika süreçlerini yönlendiren bir "politika penceresi kolaylaştırıcısı" işlevi üstlenmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, kamu politikası analizinde çocuk hakları perspektifinin nasıl kurumsallaştırılabileceğini, John Kingdon'un Çoklu Akımlar Yaklaşımı çerçevesinde ele alarak değerlendirmiştir. Çalışma kapsamında çocuk haklarının, kamu politikası süreçlerinde çoğu zaman dolaylı ve görünmez biçimde ele alındığı; buna karşın politika kararlarının çocuklar üzerindeki etkilerinin kapsamlı ve hak temelli bir analiz gerektirdiği tartışılmıştır. Literatür incelemesine dayalı bu kuramsal değerlendirme, Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi ve ombudsmanlık kurumlarının, kamu politikalarının gündem belirleme, formülasyon ve değerlendirme aşamalarında önemli tamamlayıcı işlevler üstlenebileceğini göstermektedir.

Çoklu Akımlar Yaklaşımı, çocuk haklarına ilişkin politika sorunlarının neden her zaman gündeme taşınmadığını ve bu sorunların hangi kurumsal araçlar ve bilgi akışları sayesinde görünür hale geldiğini açıklaması bakımından özellikle önemlidir. Bu bağlamda çocuklara ilişkin bireysel başvurular ve sistematik ihlal örneklere problem akımını besleyen göstergeler olarak değerlendirilirken; Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesi gibi araçlar politika akımı içerisinde geliştirilen çözüm setleri olarak konumlandırılmaktadır. Siyaset akımı ise kamuoyu duyarlılığı, parlamenter denetim ve kurumsal ilişkiler üzerinden çocuk haklarının politika gündemindeki görünürlüğünü şekillendirmektedir. Bu üç akımın kesiştiği anlarda açılan politika pencereleri, çocuk haklarının kamu politikalarında daha güçlü biçimde yer bulabilmesi için önemli fırsat alanları oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel bulgularından biri, ombudsmanlık kurumlarının bu süreçte klasik anlamda bir "politika girişimcisi" olarak değil, politika pencerelerinin açılmasını kolaylaştıran kurumsal aktörler olarak değerlendirilmesinin daha açıklayıcı olduğudur. Normatif tarafsızlık ve kurumsal bağımsızlık ilkeleri gereği ombudsmanlık kurumları siyasal pazarlık süreçlerine dâhil olamamakta ya da belirli politika tercihlerini doğrudan yönlendirememektedir. Bununla birlikte, çocuk başvuruları, özel raporlar ve tavsiye kararları yoluyla ürettikleri deneyim temelli meşru bilgi sayesinde, problem ve politika akımlarını besleyerek siyaset akımıyla dolaylı etkileşim kurabilmektedir. Bu etkileşim, siyasal karar alma süreciyle doğrudan bir müdahale ilişkisi kurmaktan ziyade, çocuk haklarına ilişkin politika sorunlarının görünürlüğünü artıran ve uygun koşullarda politika pencerelerinin açılmasını kolaylaştıran bir geri bildirim ve yönlendirme işlevi olarak öne çıkmaktadır.

Bu kuramsal çerçeve, çocuk hakları odaklı kamu politikalarının geliştirilmesine yönelik bazı çıkarımlara da işaret etmektedir. Bu kapsamda, politika yapıcılarının çocuklara ilişkin düzenlemelerin tasarım aşamasında Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesini sistematik bir analiz aracı olarak kullanmaları ve çocukları etkileyen politika alanlarında hak temelli etki değerlendirmelerini kurumsallaştırmaları önem taşımaktadır. Ayrıca ombudsmanlık kurumlarının çocuklara ilişkin başvuru ve raporlarının, yalnızca bireysel uyuşmazlıkların çözümüyle sınırlı görülmemesi; kamu politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesinde düzenli ve güvenilir bir veri kaynağı olarak politika yapım süreçlerine entegre edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında kamu idarelerinin uygulama aşamasında çocuk haklarını gözetken kurumsal kapasitelerini güçlendirmeleri, ombudsmanlık tavsiyelerinin uygulanma düzeyini izlemeleri ve çocukların görüşlerini ifade edebilecekleri katılımcı mekanizmaları geliştirmeleri, politika süreçlerinin hak temelli niteliğini artıracaktır. Ombudsmanlık kurumlarının ise çocuklara ilişkin başvuruları daha sistematik analizlere dönüştürmeleri, tematik raporlar

aracılığıyla yapısal sorun alanlarını görünür kılmaları ve tavsiye kararlarının uygulanmasına yönelik izleme mekanizmalarını güçlendirmeleri, çocuk haklarının politika gündeminde daha etkili biçimde yer almasına katkı sağlayacaktır. Bu yaklaşım, çocukların doğrudan katılamadıkları politika süreçlerinde dolaylı temsil ve görünürlük mekanizmalarının güçlendirilmesine katkı sunabilir.

Bu yönüyle çalışma, çocuk hakları perspektifinin kamu politikası analizine eklemlenmesinde ombudsmanlık kurumlarının rolünü normatif bir beklenti olarak değil, kuramsal olarak temellendirilmiş bir analitik imkân olarak ele alması bakımından literatüre katkı sunmaktadır.

Son olarak bu çalışma, ampirik bir analiz sunmaktan ziyade, kuramsal bir çerçeve geliştirmeye odaklanmaktadır; bu yönüyle ileride yapılacak araştırmalar için kavramsal bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır. Gelecek çalışmalar, ombudsmanlık kurumlarının çocuk haklarına ilişkin başvuru ve raporlarını farklı ülke örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak inceleyebilir; Çocuk Hakları Etki Değerlendirmesinin politika süreçlerine entegrasyonuna ilişkin uygulama örneklerini analiz edebilir ya da Çoklu Akımlar Yaklaşımının çocuklar gibi hassas gruplara özgü politika alanlarında nasıl yeniden yorumlanabileceğine odaklanabilir. Bu tür çalışmalar, çocuk hakları perspektifinin kamu politikası analizinde daha görünür, sistematik ve etkili biçimde yer almasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Emine. (2025). **Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması**, Pegem Akademi.
- ALSTON, Philip ve TOBIN, John. (2005). **Laying the foundations for children's rights: An independent study of some key legal and institutional aspects of the impact of the Convention on the Rights of the Child**. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- ANDERSON, James E. (2000), **Public Policymaking: An Introduction**, Houghton Mifflin Company, Boston, USA
- AVCI, Alperen ve YALMAN POLATLAR, Duygu (2025). "Sharenting ve Dijital Mahremiyet: Çocuk Haklarının Güvence Altına Alınmasında Çocuk Ombudsmanlığı Kurumu İçin Yeni Sorumluluk Alanları", **Ombudsman Akademik**, Özel Sayı 3 (Aile), ss. 575-599.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>, Erişim Tarihi: 03.02.2026.
- CAIRNEY, Paul. (2012). **Understanding Public Policy: Theories and Issues**. Palgrave.
- CARL, Sabine. (2018). The History and Evolution of The Ombudsman Model, Ed. Marc Hertogh ve Richard Kirkham, **The Research Handbook On The Ombudsman** içinde, s. 17-33, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK.
- DESMET, Ellen ve OP DE BEECK, Hanne. (2014). "Strategic Decisions in Setting Up Child Rights Impact Assessments", **Revue Générale de Droit**, Cilt: 44, Sayı: 1, ss. 125-151.
- DUNN, William N. (2004). **Public Policy Analysis: An Introduction**. Pearson Education Inc., 3. Baskı.
- DRYZEK, John S. (2006). Policy analysis as critique. Editörler: Michael MORAN, Martin REIN, Robert E. GOODINM, **The Oxford Handbook of Public Policy** içinde (s. 190-203). Oxford University Press, New York.
- DYE, Thomas R. (1984). **Understanding Public Policy**. Prentice Hall, 5. baskı.
- EUROPEAN COMMISSION. (2009). **Impact Assessment Guidelines**, SEC (2009) 92, European Commission, Brussels.
- EUROPEAN NETWORK OF OMBUDSPERSONS FOR CHILDREN. (2001). ENOC's standards for independent children's rights institutions (Revised 2006).

FLEKKØY, Målfrid Grude ve KAUFMAN, Natalie Hevener (1997). **The Participation Rights of the Child: Rights and Responsibilities in Family and Society**. Jessica Kingsley Publishers, London and Bristol, Pennsylvania.

FREEMAN, Michael. (2000). "The Future of Children's Rights", **Children & Society**, Volume 14, ss. 277-293

GÜNAL, Cihan Necmi ve GÖÇERİ, Betül (2025). "Çocuk Haklarının Korunmasında Bir Aktör Olarak Kamu Denetçiliği Kurumu: Tavsiye Kararlarının Etkililik Analizi", **ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. 16, ss. 105-126.

GOLDSON Barry ve MUNCIE John (2006), Youth Crime and Justice, SAGE Publications.
HART, Roger A. (1992), **Children's Participation From Tokenism To Citizenship**, UNICEF

HERTOGH, Marc ve KIRKHAM, Richard. (2018). The ombudsman and administrative justice: from promise to performance, Editörler: Marc Hertogh ve Richard Kirkham, **The Research Handbook On The Ombudsman** içinde, ss. 1-15, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK, Northampton, MA.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ,
https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/trk.pdf, Erişim Tarihi: 03.02.2026.

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU. (2024). Yıllık rapor 2024. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu.

KAYA, Recep. (2025). "Evaluating The Role of the Ombudsman Institution in the Oversight of Public Administration in Türkiye: A Mixed-Methods Study", **Liberal Düşünce Dergisi**, Yıl 2025, Sayı: 120, ss. 21-52, DOI: 10.36484/liberal.1707710.

KILKELLY, Ursula (2008), Youth Justice and Children's Rights: Measuring Compliance with International Standards, The National Association for Youth Justice, SAGE Publications, DOI: 10.1177/1473225408096458

KINGDON, John W. (2014). **Agendas, Alternatives and Public Policies**. Pearson Education Limited, 2. Baskı.

LANDSDOWN, Gerison. (2010). "The realisation of children's participation rights: critical reflections", **A Handbook of Children and Young People's Participation Perspectives From Theory and Practice** içinde, Editörler, Barry Percy-Smith ve Nigel Thomas, Routledge.

LANDSDOWN, Gerison ve VAGHRI, Ziba (2022). "Article 28: The Right to Education", Editörler: Ziba Vaghri, Jean Zermatten, Gerison Lansdown, Roberta Ruggiero, **Monitoring State Compliance with the UN Convention on the Rights of the Child An Analysis of Attributes** içinde. ss: 247-261, Springer, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-84647-3>

- LASCOUMES, Pierre ve LE GALÈS, Patrick. (2007). "Introduction: Understanding Public Policy through Its Instruments". **Governance. An International Journal of Policy, Administration and Institutions**, 2007, 20 (1), ss.1-21.
- LI, Hui ve LU, Jiaging (2018), "Legislation for early childhood education: A case study of China", **Children and Youth Services Review**, Volume 86, ss. 32-41, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.01.021>
- LUNDY, Laura. (2007) "Voice is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child", **British Educational Research Journal**, Vol. 33, No. 6, ss. 927-942, Routledge, Taylor & Francis Group
- MAUTI, J., GAUTIER, L., DE NEVE, J.-W., BEIERSMANN, C., TOSUN, J., & JAHN, A. (2019). "Kenya's Health in All Policies Strategy: A Policy Analysis Using Kingdon's Multiple Streams." **Health Research Policy and Systems**, 17(15). <https://doi.org/10.1186/s12961-019-0416-3>
- MCCAFFERTYL, Paul ve and GARCIA, Esther Mercado. (2024). "Children's Participation in Child Welfare: A Systematic Review of Systematic Reviews", **British Journal of Social Work**, Cilt: 54, Sayı: 3, ss. 1092-1108. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad167>.
- NOLAN, Aoife. (2011) **Children's Socio-Economic Rights, Democracy And The Courts**. Hart Publishing, Human Rights Law in Perspective, 16.
- O'BRIEN, Nick. (2018). Ombudsmen and public authorities: a modest proposal. Editörler: Marc Hertogh ve Richard Kirkham, **The Research Handbook On The Ombudsman** içinde, ss.34-53 Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK, Northampton, MA.
- OECD. (2018). The Role of Ombudsman Institutions in Open Government, **OECD Working Papers on Public Governance**, No. 29, OECD Publishing, Paris.
- OLALEYE, Omowunmi (2025). "Using the Multiple Streams Analysis Framework to Understand the Impact of Refugee Policy on Refugee Children: A Cross-National Perspective." **Social Sciences** 14: 664. <https://doi.org/10.3390/socsci14110664>
- PARSONS, Wayne. (2005). **Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis**. Edward Elgar Publishing.
- RAO, Runzhao (2020) "An Analysis of the Setting of Educational Policy Agenda under the Perspective of Multiple-Streams Theory Taking the Promulgation of Several Provisions Prohibiting Obstacles to Compulsory Education as an Example." **Open Journal of Social Sciences**, 8, 1-18. doi: 10.4236/jss.2020.82001.
- SLYWANDER, Louise. (2001). **Child Impact Assessments: Swedish Experience of Child Impact Analyses as a Tool for Implementing the UN Convention on the Rights of the Child**. Ministry of Health and Social Affairs-Sweden.

- STÅLBERG, Anna, SÖDERBÄCK, Maja, KERSTIS, Birgitta, Harder, MARIA, WIDARSSON, Margarate, ALMQVIST, Lena, VELANDIA, Marianne, ANDERSSON, Anna K. (2024). "Children's Right to Health through the Principles of Protection, Promotion, and Participation, from the Perspectives for Children, Parents, and Professionals: A Systematic Review." **Child Care in Practice**, 30(4), 537-572. <https://doi.org/10.1080/13575279.2023.2298312>
- SUARA, Yangki Imade, (2015). "Understanding policy change: Multiple Streams Framework and climate change negotiation. Proceedings of the 19th International Academic Conference. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.01.032>
- Li, Y., & diğçerleri. (2018). Legislation for early childhood education: A case study of China." **Children and Youth Services Review**, 86, 239-245. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.01.032>
- TOBIN, John. (2019). A State's General Obligation of Implementation, Editör: John Tobin **The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary içinde**, ss.108-159 Oxford University Press.
- TOBIN, John ve COURTIS, Christian (2019). Article 28 The Right to Education, Editör: John Tobin, **The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary içinde**, ss.1056-1116, Oxford University Press.
- TOMAŠEVSKI, Katarina, (2001). **Human Rights Obligations: Making Education Available, Accessible, Acceptable and Adaptable**. Right to Education Primers, Swedish International Development Cooperation Agency.
- UNICEF Innocenti Research Centre. (2001). **Independent Institutions Protecting Children's Rights** (Innocenti Digest No. 8). Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- ULUSLARARASI OMBUDSMAN ENSTİTÜSÜ-The International Ombudsman Institute. <https://www.theioi.org/the-i-o-i>, Erişim Tarihi: 20.11.2025.
- UNITED NATIONS CHILDREN'S FUND-UNICEF. (2014). **EU-UNICEF Child Rights Toolkit: Integrating Child Rights in Development Cooperation**. UNICEF, Brussels.
- VEERMAN, Philip E. (1992). **The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood**. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION-WHO. (2008) **World Report On Child Injury Prevention**, <https://www.who.int/publications/i/item/9789241563574>, Erişim Tarihi: 09.04.2026
- YILDIZ, Mete. (2011). Kamu politikası nedir? Kamu Politikası, TÜBA Ulusal Açık Ders Malzemeleri, Ders 1.
- ZAHARIADIS, Nikolaos; HERWEG, Nicole; ZOHLNHÖFER, Reimut; PETRIDOU, Evangelia ve NOVOTNÝ, Václav. (2023). Advancing the Multiple Streams Framework, Editörler: Nikolaos ZAHARIADIS, Nicole HERWEG, Reimut

ZOHLNHÖFER, ve Evangelia PETRIDOU, **A Modern Guide to the Multiple Streams Framework**, ss. 1-25, Edward Elgar Publishing, Cheltenham-Northampton.

ZAWADZKI, Paweł. (2020). "Origin of the European Ombudsman", **Miscellanea Historico Iuridica**, DOI: 10.15290/mhi.2020.19.01.19.